

הדרך עלך

שבסיום מסכתא

הנוסח מבואר, מנוקד ומוגה

על ידי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א

פוסק עדת תימן

מח"ס שלחן ערוך המקוצר ח"ה, שו"ת עולת יצחק ג"ה, ועוד.

נוסח 'הדרן עלך' שבסיום מסכתא

אפשר לעשות סעודת סיום על שתי מסכתות יחד, ואין בזה משום חבילות חבילות [כמ"ש בקרית ארבע ליקוטים סי' קכ"ז דף ק"ס ע"ד, ובשו"ת ועון אברהם (פאלאגי) או"ח סי' נ"ן ופשוט שהוא הדין יותר. ויאמר אז בלשון רבים הדרן עליכו מסכתות פלונית ופלונית וכו' והדריכו עלן. דעתן עליכו מסכתות פלונית ופלונית וכו' ודעתיכו עלן. לא נתנשי מציכו מסכתות פלונית ופלונית וכו' ולא תתנשו מנן וכו'. יב"ן.

אחר השלמת המסכתא יאמר זה, ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך.

ישראל, יודעי שמה, ולומדי תורתך לשמה: מאויבי תחבמני מצותיך, פי לעולם היא לי: יהי לפי תמים בחקיה, למען לא אבוש: לעולם לא אשפח פקודיה, פי בם חייתיני: ברוך אתה יי, למדני חקיה: אמן אמן אמן, סלה, ועד:

מוזדים אנחנו לפניה יי אלהינו ואלהי אבותינו, ששמית חלקנו מיושבי בית המדרש, ולא שמית חלקנו מיושבי קרנות. שאנו משבימים, והם משבימים. אנו משבימים לדברי תורה, והם משבימים לדברים בטלים. אנו עמלים, והם עמלים. אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אנו רצים, והם רצים. אנו רצים לחיי

הדרן עלך מסכת פלונית^א, והדרן עלן. דעתן עלך מסכת פלונית, ודעתך עלן. לא נתנשי מנך מסכת פלונית, ולא תתנשי מנן, לא בעלמא הדין, ולא בעלמא דאתי: [ג"פ]

יהי רצון מלפניה יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתהא תורתך אמנותנו בעולם הזה, ותהא עמנו לעולם הבא. הנינא בר פפא, רמי בר פפא. נחמן בר פפא. אחאי בר פפא. אבא מרי בר פפא. רפרם בר פפא. רביש בר פפא. סורחנ בר פפא. אדא בר פפא. דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפנינו, ונפיפית עמך כל בית ישראל. ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך כל בית

^א שמות המסכתות לפי גירסתינו: ברכות, פאה, דמאי, בלאים, שביעית, תרומות, מעשרות, מעשר שני, חלה, ערלה, בכורים. שבת, עירובין, פסחים, שקלים, יומא, סבה, ביצה, ראש השנה, תענית, מגילה, מועד קטן, חגיגה. יבמות, כתובות, נדרים, גזיר, סוטה, גטין, קדושין. בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא, סנהדרין (יש גורסים הרלית דגושה, ואעפ"כ השוא נח), מכות, שבעות, עדיות, עבודה זרה, אבות הוריות. זבחים, מנחות, חולין, בכורות, ערכין, תמורה, פריעות, מעילה, תמיד, מדות, קנים. פלים, אהלות (כך דעת מהר"ץ זיע"א בגליון המשנה שם, דלא כגירסת ההמון אהלות), נגעים, פרה, טהרות, מקואות, נדה, מכשירין, זבים, טבול יום, ידים, עוקצין.

^ב נ"א הנניא.

ואומר קדיש דעתיד

יתגדל ויתקדש שמייה רבא. (אמן)
דעתיד לחדתא עלמא ולאחאה
מיתיא. ולמפרק חייא. ולמבני קרתא
ירושלם. ולשכללא היכלא קדישא.
ולמעקד פולחנא נוכראה מן ארעא.
ולאתבא פולחנא די שמייה, לאתריה.
בהדריה, בזיוויה, וביקריה. וימלוך
מלכותיה ויצמח פורקניה, ויבע [1]

(וי"ג ויקרב) משיחיה, ויפרוק עמיה.
בחיכון ובזימכון ובחיהון דכל
בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב,
ואמרו אמן. (אמן). יהא שמייה רבא
מברך לעלם ולעלמי עלמיא:
יתברך: (אמן). וישתבח ויתפאר
ויתרום ויתעלה ויתחדר ויתהלל
ויתנשא, שמייה דקדשא בריך הוא.
(אמן). לעילא לעילא מכל ברקתא,
שירתא ותשבחתא ונחמתא, דאמרון
בעלמא, ואמרו אמן. (אמן). על
ישראל, ועל רבנו, ועל תלמידיהון,
ועל (כל) תלמידי תלמידיהון, דעסקין
באזריתא, די באתרא הדין, ודי
בכל אתר ואתר. יהא להון ולנא,
תנא וחסדא ורחמי, מן קדם אבונא
דבשמיא, ואמרו אמן. (אמן).

יהא שלמא רבא מן שמיא, וסיעתא
ופורקנא ורוחא, והנא וחסדא ורחמי,
עליכון ועלנא ועל כל קהלהון דכל
בית ישראל, לחיים ולשלום, ואמרו
אמן. (אמן).

עושה שלום במרומי, הוא ברחמי
(וחסדיו) יעשה שלום עלינו ועל כל
ישראל. (וינחמנו בציון ויבנה ברחמי את
ירושלם בחיינו ובחיינו בקרוב אמן ואמן)
:12]

[1] עיין "שערי יצחק" שיעור מוצש"ק
תולדות ומוצש"ק ויצא ה'תשע"ב.

[2] עיין "שערי יצחק" שיעור מוצש"ק
ואתחנן ה'תשע"ד.

העולם הבא, והם רעים לבאר
שחת. אנשי דמים ומרמה, לא
יחצו ימיהם. ואני אבטח בך.
ויבטחו בך יודעי שמה, כי לא
עזבת דורשיך יי: כי כל העמים,
ילכו איש בשם אלהיו. ואנחנו
נלך בשם יי אלהינו, לעולם
ועד:

יהי רצון מלפניך יי אלהי, בשם
שעזרתני לסים מסכת פלונית,
כן תעזרני להתחיל מסכתות
וספרים [קדושים, כן צריך להוסיף].
יעב"ז] אחרים ולסיים, ללמוד
וללמד, לשמור ולעשות, ולקיים
את כל דברי תלמוד תורתך
באהבה. וזכות כל התנאים
והאמוראים ותלמידי החכמים,
יעמוד לי ולזרעי, שלא תמוש
התורה, מפני ומפי זרעי וזרע
זרעי עד עולם. ויתקיים בי,
בהתהלכך, תנחה אותך.
בשכבה, תשמור עליך. והקיעות
היא תשיחה: בי בי, ירבו ימיה,
ויזסיפו לך, שנות חיים: אורך
ימים, בימינה. בשמאלה, עושר
וכבוד: יי, עוז לעמו יתן. יי
יברך את עמו בשלום:

כשיש עשרה, אומרים

רבי חנניא בן עקשיא אומר.
רצה הקדוש ברוך הוא לזכות
את ישראל. לפיך הרבה
להם תורה ומצות. שגאמר, יי
חפץ למען עדקו. יגדיל תורה
ויאדיר:

שלחן ערוך המקוצר חלק ה' (יורה דעה ב') סימן קס"ח הלכות נדרים ושבועות, הערה ט"ו דף רל"ה.

נוסח הַדְרָן עֲלֶיךָ וכו' שאומרים בסיום מסכתא מהתלמוד [ועיין על זה בהלכות תלמוד תורה סימן קס"ד הערה מ"ד ד"ה הנוסח], וכן בסיום לימוד המשניות בליל חג השבועות, יש שואלים מדוע אין מוסיפים לומר בלי נדר, שהרי קיימ"ל בנדרים דף ח. האומר אשנה פרק זה, נְדָר גדול נְדָר לאלהי ישראל, וכמובא בשו"ת רבבות אפרים חלק ד' סימן מ"ד אות ס"א. ולק"מ, כי הדבר פשוט ש"הדרן" הוא לשון עבר, ובלשון עתיד הוא "נְהַדְר" כמו שאומרים בסליחות ולא נהדר ריקן מקמך [ועיין למהרי"ץ בפירושו עץ חיים על האשמורות דאלול דף ט"ל ע"א ד"ה ולא נהדר], ועל זה וכיו"ב אמרו האומר "אשנה" פרק זה, אבל בלשון עבר לית לן בה. וגם מי שלא למד זאת אלא כעת בפעם הראשונה בימי חייו, שפיר דאמי לומר כהאיי לישנא, כיון שלמד זאת כבר בבטן אמו, כדאיתא בנדה דף ל: ומלמדן אותו כל התורה כולה, וכיון שבא לאוויר העולם בא מלאך וסוטר על פיו ומשכחו וכו'.

והכי פירושו, חזרנו עֲלֶיךָ מסכת פלונית, ומבקשים אנו שגם אַת תחזקי עלינו, וקאי על רוחניות המסכתא. [וידוע המעשה של-חכם ערירי שעסק בגמרא מסכת חגיגה בלבד, ואחר פטירתו באה אשה והרימה קולה בבכי ומספד, שיתקבצו בני-אדם להספידו ולקברו בכבוד. אמרו לה מה שמך, אמרה להם "חגיגה" שמי, כדאיתא במנורת המאור פרק רי"ג בשם מדרש תנחומא]. והוא על דרך שאמרו (ב"מ דף פה.). תורה "מְחֻזַּרְת" על אכסניא שלה. דעתן עלך מסכת פלונית וכו', כלומר דעתנו עליך שלא להסיח דעת ממך לשכוח מה שלמדנו, ואף את תהא דעתך עלינו. וקשה לומר כי גם הדרן עלך, הוא לשון בקשה ותפילה, דאם כן הוה להו לפרושי.

ושמעתי כי יש חושבים שפירוש הדרן, הדרך, מלשון הוד וְהָדָר. ונראה שהוקשה להם ביאור העניין איך היא תחזור עלינו. ומכל מקום אין זה מתקבל לומר שהדרינו יהא על המסכתא. וכך קיבלנו הקריאה הַדְרָן עֲלֶיךָ וכו' הד' דגושה [ואעפ"כ השוא נח ולא נע, כפי שהיא שיטתנו אף בכיוצא בזה ואכמ"ל], דמוכח שהוא לשון חזרה בארמית, ולא לשון הוד והדר, וכמ"ש בס"ד בלשון חכמים מרפא. [הוספה: ושם הבאתי שראיתי אחר זמן כי בספר החיים הבין שהוא לשון הוד והדר].

יישר כח לעורך ה"ה הרב נסים רצאבי יצ"ו

יוצא לאור ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404 | נייד: 050-4140741 | yad@maharitz.co.il

